

Singosari en Malang op onbekende data respectievelijk drie, twee, drie, vier en zes krijgsgevangenen.

Er zijn dus in totaal op Java wegens het verlaten van het kamp drie-en-veertig Knil-militairen door de Japanners terechtgesteld. Al deze executies maakten diepe indruk op de gevangenen: velen hadden in maart en april gemeend dat het allemaal wel mee zou vallen, sommigen ook dat zij misschien door de Japanners zouden worden vrijgelaten, anderen dat de Geallieerden spoedig op Java zouden landen¹ – aan al dat optimisme had de realiteit nu een haast verpletterende slag toegebracht. De krijgsgevangenen beseften dat zij voorshands gevangenen zouden blijven, dat zij rechteloos waren en dat de Japanner met nietsontziende wreedheid kon optreden.

★

In de kampen in Bandoeng (en vermoedelijk ook in de andere kampen op West-Java) werd begin mei bekendgemaakt dat alle rangdistinctieven moesten worden ingeleverd: het was een impuls in de richting van anarchie. 'Zeer schril', aldus in zijn rapport overste Poulus,

'trad in die dagen aan het licht, dat innerlijke discipline en zelfbedwang slechts bij betrekkelijk weinigen in zodanige mate aanwezig waren, dat . . . volledig staat op hen kon worden gemaakt. Met zeer veel omzichtigheid en met toepassing van andere methoden dan onder normale omstandigheden gebruikelijk, moest getracht worden in deze chaos enige orde te scheppen en te geraken tot een toestand, waarbij althans de meest elementaire normen . . . wederom eerbiediging zouden vinden. Dat zulks tenslotte tot op grote hoogte is gelukt, is mede te danken aan de (helaas betrekkelijk weinige) goedwillende, innerlijk gedisciplineerde officieren, onderofficieren en manschappen, die door hun persoonlijk voorbeeld . . . mij in deze ondankbare en moeilijke taak terzijde hebben gestaan.'²

¹ Begin april deed in een van de kampen het gerucht de ronde dat president Roosevelt prinses Juliana had toegezegd dat hij er voor zou zorgen dat Java op haar verjaardag (30 april) zou zijn bevrijd. Op 16 april tekende er een van de krijgsgevangenen aan: 'De sterkste geruchten doen de ronde. Er wordt gesproken over drie Amerikaanse landingen op Java. De een of ander meent kanongebulder gehoord te hebben. Sommigen geloven het positief. Anderen zijn terughoudender. Tenslotte rept de radio daar niet van, welk station je ook afuistert. Radiotelegrafisten beweren echter positief het uit de telegraaf ontvangen te hebben.' (F. B. Nijon: 'Aantekeningen' (16 april 1942, IC)). ² H. Poulus: 'Verslag', p. 1-2.